

Экономикалық реформа және өңірлік даму комитетінің төрағасы С.С. Әйімбетовтің 2012 жылғы 10 желтоқсандағы ҚР Парламенті Мәжілісіндегі «Қазақстан Республикасында ғарыш саласын құрудың өзекті мәселелері» тақырыбына арналған Үкімет сағатындағы қосымша баяндамасы

Құрметті Сергей Александрович! Құрметті депутаттар!

Қазіргі уақытта әлемде **20-дан** астам ғарыш айлақтарының бар екендігі белгілі. Бұлар Ресейде, АҚШ-та, Қытайда, Францияда, Үндістанда, Жапонияда және басқа да елдерде орналасқан ғарыш айлақтары. Олардың ішінде Қазақстандық «Байқоңыр» - жалпы және коммерциялық ұшырулар саны бойынша көш басында тұр. «Байқоңыр» әлемнің ең ірі ғарыш айлағы санала отырып - еліміздің **бірегей бәсекелестік артықшылығын** білдіреді.

Әлемдік космонавтика тұрғысынан қарағанда Байқоңырға тең келетін балама жоқ. Ол бүгінде мемлекеттің беделін, оның экономикалық, ғылыми-техникалық және қорғаныс әлеуетін айқындайтын ғарыш саласындағы ең қуатты ресурс болып табылады.

Мемлекет басшысы **Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев** болашақтық салалардың дамуына **ерекше көңіл бөле отырып**, Қазақстанның экономикасын жедел индустриялық-инновациялық дамытуға ықпал ететін қазіргі заманға қажетті ғарыш саласын құруды мақсат етіп қойды. Осыған байланысты **9-шы** Халықаралық ынтымақтастық форумда

Мемлекет басшысы **«Байқоңырдың» халықаралық инновациялық бренд** болуға тиіс екенін атап өтті.

Әрине, Қазақстанда соңғы жылдары ғарыш саласын дамытуда айтарлықтай ілгерілеушілік бар екені сөзсіз. Бізде жаңа ғарыш инфрақұрылымының салынуымен қатар ғарыш қызметінің барлық стратегиялық бағыттарын дамыту кәсіпорындары құрылуда. 2012 жылғы қаңтарда тұңғыш рет «Ғарыш қызметі» туралы Заң Парламент депутаттарының қатысуымен қабылданып, Қазақстанның ғарыш саласын одан әрі дамытудың құқықтық негізі заңнамалық деңгейі бекітілді.

Біздің мемлекет инновациялық ғарыш жобаларын **уақтылы әрі сапалы** іске асыруға бюджеттен қомақты қаражат бөліп отыр. Жеке айтқанда, бұл қаражат «Байқоңыр» ғарыш айлағында экологиялық қауіпсіз «Бәйтерек» ғарыштық зымыран кешенін, жерді қашықтықтан зондтаудың ғарыштық жүйесін, дәлдігі жоғары спутниктік навигация жүйесінің жерүсті инфрақұрылымын, сондай-ақ «KazSat» ғарыштық байланыс және хабар тарату спутниктерін жасауға бағытталған.

Осыған орай, мынадай мәселелерге тоқталып өткен жөн деп санаймыз.

Біріншіден, көптеген жобалар кешіктіріліп немесе пайдалануға беру мерзімі ауыстырыла отырып іске асырылуда. Бұдан басқа, бірқатар жобаларда техникалық-

экономикалық және қаржы-экономикалық негіздемелерін әзірлеу кезінде жол берілген кемшіліктер де орын алып отыр.

Мысалы, «Бәйтерек» ғарыштық зымыран кешені жобасын алайық. Бұл ғарыштық зымыран кешені экологиялық қауіпсіз және қазақстандық прогрессивті ғарыш кешені ретінде «Байқоңыр» ғарыш айлағында құрылуы тиіс болатын. Жобалау жұмыстарын 2012 жылы аяқтап, оның құрылысын 2013 жылы бастап, 2017 жылы пайдалануға берілуі жоспарланған болатын. Алайда, бүгінгі күні бұл жоба бойынша бірқатар кемшіліктер анықталып, олар жобаны іске асыру барысына кері әсерін тигізіп отыр. Бірнешеуін атап айтар болсақ, олар: эскиздік жобалау сатысында старттық және техникалық кешендерді салу орнын таңдаудағы қателік; Ресей тарапынан жобаны іске асыруды кешіктіруі; ғарыштық зымыран кешендерін құруда тәжірибенің болмауы, сондай-ақ «Бәйтерек» кешенін құру туралы Үкіметаралық келісімде пайдалануға беру мерзімі бойынша кепілдіктердің болмауы. Бұл туралы Агенттік төрағасы да өзінің баяндамасында толық айтып өтті.

Осыған орай, бұл мәселе Ресей тарапымен бірге мұқият пысықталып, жобаны одан әрі іске асыру жолдары туралы шешім қабылдауды талап етіледі. Демек, «Бәйтерек» жобасын **уақтылы іске асыру** жөнінде мүмкін болатын барлық шараларды қабылдау қажет. Өйткені, бүгінгі күні бұл жоба Қазақстан үшін «Байқоңыр» ғарыш

айлағына кірудің, әлемдік коммерциялық ұшырулар нарығына кірудің және «Байқоңыр» ғарыш айлағының жұмыс істеуінің алдағы перспективаларын қамтамасыз етудің нақты мүмкіндігі болып отыр.

Сонымен қатар, Қазғарыш «Бәйтерек» ғарыштық зымыран кешенін басқа зымыран тасығыштар базасында құрудың балама нұсқаларын ойластырып, сондай-ақ жобаларды іске асыру мерзімін одан әрі созуға жол бермеу тетіктерін көздейтін жобаларға мониторинг жүргізу жүйесін әзірлеу және оларды іске асыру кезінде болуы мүмкін барлық тәуекелдер ескерілуі тиіс.

Екіншіден, ғарыш саласын дамытудағы өзекті бағыттардың бірі **өзіндік спутниктік байланыс және хабар тарату жүйесін жасау** болып табылады. Ұлттық мүдделерді сақтау және қазақстандық қамтуды арттыру мақсатында 2011 жылғы шілдеде «Байқоңыр» ғарыш айлағынан «KazSat-2» спутнигін ұшыру жүзеге асырылды. Оның техникалық мүмкіндіктері қазақстандық байланыс операторларының спутниктік сыйымдылықтағы қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік береді. Мемлекет «KazSat-2» жобасын іске асыру үшін **16,5 млрд. теңге** көлемінде бюджет қаражатын бөле отырып, оны іске асыру бойынша:

- қызметтерді импорттау айналымын жылына 2,5 млрд.-тан астам теңгеге қысқартуға;

- салық төлемдерінің мемлекеттік бюджетке түсімдерін арттыруға;

- ақпараттық қауіпсіздік мәселелерін шешуге мүмкіндік береді деп болжанған.

Бірақ, өкінішке орай, қазіргі уақытта ғарыш спутнигінің пайдалану көлемі небәрі **46 пайызды** ғана құрайды және спутниктік ресурс қызметін Қазақстандағы телекоммуникация компанияларының барлығы бірдей қолданбай отыр.

Сондықтан, «KazSat-2» спутниктік сыйымдылығының қуатын толық пайдалану, сондай-ақ қазақстандық спутниктік байланыс операторларын біртіндеп отандық байланыс және хабар тарату спутнигіне ауыстыру жөніндегі жұмыстарды жандандыру қажет.

Үшіншіден, дәлдігі жоғары спутниктік навигация жүйесінің және 2012 жылғы қарашаға жоспарланған жерді қашықтықтан зондтау ғарыш жүйесінің жерүсті инфрақұрылымын уақтылы жасау және пайдалануға беру, ол:

Жербеті және оның құрылымы туралы кеңістіктік деректерді жинауды, табиғи жаратылыс параметрлері мен құбылыстардың, қоршаған орта жағдайының сипаттамасын және уақытша құбылмалығын сипаттауды қазірдің өзінде толық көлемде жүргізуге мүмкіндік берер еді.

Осылайша, Қазақстанда қазіргі заманғы ғарыш жүйелерін жасау экономиканың салалары бойынша өз ақпаратымыздың; ғылыми, әлеуметтік-экономикалық, экологиялық және қорғаныс міндеттерін шешу мақсатында деректерді өңдеу орталығының болуына, сондай-ақ халықаралық навигациялық ақпарат орталықтарымен бәсекелесуге мүмкіндік берер еді.

Қазғарыштың ғарыш қызметтері нарығында жоспарлаған барлық жобалары жерүсті ғарыш инфрақұрылым объектілерін, ғылыми және ғылыми-технологиялық ғарыш базасын тек Қазақстанда ғана емес, сонымен қатар, еліміздің бәсекелестік артықшылықтарын ескере отырып, Орталық Азия өңірінде де дамытуға септігін тигізері еді.

Төртіншіден, қазіргі таңда **адам денсаулығын және қоршаған ортаны қорғау қамтамасыз етілгенде** және азаматтардың мүліктері қорғалған кезде ғана ғарыш қызметін жүзеге асыру мүмкін екені белгілі.

Сол себепті, қоршаған ортаға экологиялық бақылау жүргізу және ғарыш қызметінің әсеріне ұшырайтын өңірлердегі халықтың денсаулық жағдайы әрқашан тиісті мемлекеттік уәкілетті органдардың ерекше бақылауында болуы тиіс.

Бұл ретте, ғарыш қызметінде озық инновациялық технологияларды енгізу, ғарыш саласында отынның

экологиялық таза түрлерін әзірлеу мен пайдалану және сонымен қатар, адамдардың өмірі мен денсаулығына қауіп төндіретін, сондай-ақ қоршаған ортаға теріс әсер ететін ғарыш техникасы мен технологияларын пайдалануға шектеулер енгізу қажет.

Бесіншіден, ғарыш саласындағы қазіргі заманғы инновациялық технологиялар дамуының жоғары деңгейін ескере отырып, қазіргі таңда біліктілігі жоғары жас мамандарды, әсіресе, ғалымдарды, ғылыми қызметкерлерді, инженер-конструкторларды және практикалық тәжірибесі бар, ғарыш техникасымен, ғарыштық зымыран кешендерімен және олардың технологиялық инфрақұрылымымен жұмыс істей алатын іскер техникалық мамандарды даярлауға ерекше назар аудару талап етіледі.

Осыған байланысты Қазғарышқа ғарыш саласының кадр қатарларын нығайту және әлеуметтік қолдау көрсету арқылы жас мамандарды тарту жөніндегі жүйелі жұмысты жалғастыру қажет.

Құрметті депутаттар!

Сөзімнің соңында Талғат Амангелдіұлына алғыс білдіріп, Агенттіктің алдына қойылған міндеттерді шешу жолында табыстар тілеймін.

Назарларыңызға рахмет!